

Şopenin sonatası

hekaya

Kamran Nazırlı

Mən sevgi haqqında şeir yazdığını deyəndə Sevil müəllimə dərindən ah çəkdi, eynayının altında həyali gözlərinin bir az əvvəl yarıya qədər su töküb pəncərə qabağına qoyduğu güldən dikdi. Adətən, orda zərif gülər olurdu, bu dəfə isə güldən çıxıksız idi. Dərisəl sinif otağına pərişan süküt çökdü. Bilmirəm, nadənəsə onu ağlamağa adət etmiş yetim uşaqlara bənzətdim, boyunu büdü, kədərlə baxışlarını məndən gizlətməyə çalışdı. Və birdən, sənki divarların qulaqları eşitmasın deyə:

— Musiqi və sevgi ikisi də eyni gündə doğulub, — ətrafa piçildədi. (Ha, hə, ətrafa piçildədi, mənə demirdi və deyəsən, bir anlıq məni unudub öz-özüna danişirdi.)

— Onlar bir-birindən ayrı yaşıya bilməz..

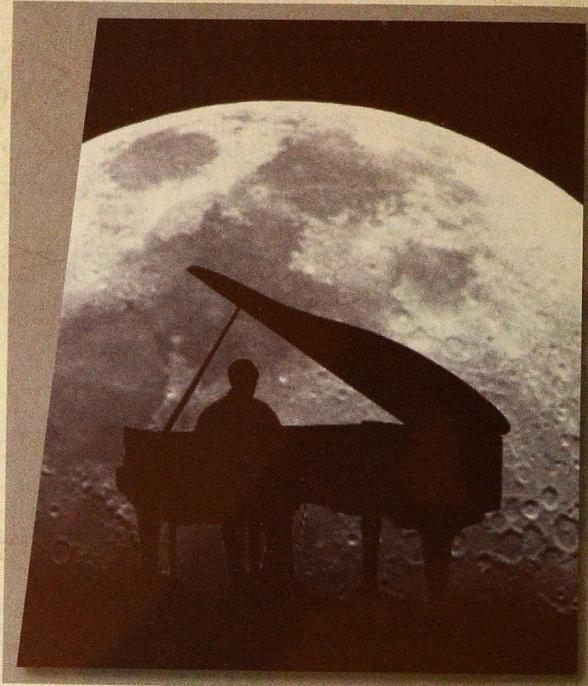
Bu o zaman baş verdi ki, mən həmin gün Şopenin sonatmasını öyrənməmişdim, yənə çala bilmədim. Musiqini sevmirəm, ya də o sonatadan xoşum gəlmir — deyə yox. Ona görə ki, ümumiyyətlə, notu görən gözüm yoxdur. Not dəftərinə baxa-baxa pianoda ikielli çıxmış mənim üçün tonqalda diri-dirisi cızdırıcı çıxan panteist italyan Brunonun azabından da betər idi.

— Axi senin musiqi duymun var! — birdən-birə ovqatı dəyişdi, yumşaq tarzdə məni danlamajına başladı... — Niya öyrəna bilmirsən? Baş buraxılış imtahanında nə ələcəqsən? O boyda oğlansan, yeddiinci sinifda oxuyursan! Bir sonata nadir ki, çala bilmirsən..

Qız kimi qızardım, başımı aşağı salıb susdum. Sevil müəllimə uzun, aq barmaqları arasında oynatdığı qaləmləni yənə ya-vaşça not dəftərinə sarı tutdu. Onun nazik barmaqları, cəhrayı laklı uzun dirnəqləri çox xoşuma gəldi; onları görən kimi diqqətim yayıldı. Ürəymədə dedim ki, nolayı, bu zəhrimər sonatanı dediyi kimi calaydım.

— Təzədən başla görün, tənbəlin biri tənbəll — yənə yumşaq səslə əmr elədi.

Başladım çılmajına. Saq əlim klavişlərə yatırıldı, amma sol ilisib qalırdı. Həmişə eyni şəyələr təkrar olunurdu. Bu dəfə də sol alda ilisib. Sevil müəllimə incimis haldə: "Eeeee, olmadı ki! Lya, lya, lya!!! Bernolları neylədin bəs, yedin?" — dedi, özünü mənə sarı aydı, sol alını sinəmən tuşlarından uzadıb qaləmla barmaqlarının üstündə üç dəfa vurdur. Onun nəfəsini, sarişın saçlarının strin, yumşaq sinəsinin

həyacandan, ya də əsəbdən tez-tez qalxıb-endiyini və çıxınma toxunduğu hiss etdim, məni tər basdı.

— Bəs evdə nə işlə məşğul olursan bütün günü? Şeir yazırsan? — gözlərimin içəna baxa-baxa bir qədər də səsini qaldırdı. — Bəlkə, o biri dərşərin mane olur, hə? Ananı çağırıcam... Görüm sənə noolub belə?

İkimiz də susduq. Otağa həzin süküt çökdü. Başımı aşağı sallamışdım. Alnında puçurlanan tər damcılarını silmək üçün dəsmal çıxartmaq istəyəndə gördüm ki, Sevil müəlliminin gözləri yənə dolub, sezməyim deyə üzünü çevirib balaca mizin üstündəki boş güldənə baxır. Mən o güldəndə bəzən qırmızı qərenfillər, bəzən də banövşə və yasəmən çıçıklarını görərdim. Hərdən bunları də ona qısqanardım. Axi har dəfə sinif otağına giranda görərdim ki, o, güllərə xüsusi nəvəzi göstərir; gah güldən burnuna aparıb ikeyir, gah yerini

dəyişdirib günsəş süasına tərəf tutur, gah da onlara baxıb gülməsəyir. Düşünürdüm ki, yəqin, çıçıkları çok sevir. Bəlkə də bu, tamam başqa bir sevgiyidi, sadəcə, mənim xəbərim yoxdur?.. Amma güldən boş idi. Görəsən, niyə? Mən ləp dilxor oldum. "Birçə bu otaqdan tez çıxıb-getsəydim!" — düşündüm.

— Axi sanın pis qiymət almağın mənim üçün də minusdu, bilsən bunu? — Sevil müəllimə qəflətan mənə sarı döndü. Gözlərinin qıraq-larındakı qara tuş alma yanaqlarından süzləndi, deyəsən, bundan heç özünü də xəbəri yox idi. Aman Allah, necə yarasırdı ona! Qariba də olsa, indi heç bu otaqdan tez çıxməq istəmdim. Elə arzulayırdım ki, mənə beləcə acıqlansın, ləp ana südəmər körpəsinə hirsəndiyi kimi...

— Deyəcəklər, müəllimə pisdi! — o davam elədi. — Na bilim... Sənə də attestat verməyəcəklər... Belə da şey olar? Vəllah, birlinci dəfədir belə şagirdə rast gəlirəm... Bəs sən bu yeddi ili musiqi məktəbində necə oxumusun?

— Sevil müəllimə... — istədim nəsə deyəm, sözümüz kəsdi.

— Yox, mənə müəllimə demə... Daha mən sənin üçün Sevil müəllimə deyiləm...

Gördüm ki, yənə kövrəldi, üzünü çevirib nəmlilə gözlərini naməlum nöqtəyə zillədi. (Görəsən, nə axtarırdı orda?)

— Man... mən... musiqiçi olmayıacam...

— Bə kim olacaqsan? — yənə qəflətan dönüb soruşdu.

Bilmədim nə cavab verim. Axi mən orta məktəbin də yeddinci sınıfında oxuyurdum. Əksər yaşıdlırdan fərqli, halə özümün müyyənləşdirməmişim kim olacağımı... Heç bilmirdim ki, na üçün oxuyuram, ümumiyyətlə, kirməm, niyə gəlmİŞEM dünuya, bu hayatdan, nə istayıram, böyükənda, daha doğrusu, orta məktəbi bitirəndən sonra hara, nə üçün gedəcəyam?.. Birçə ədəbiyyat və kimyaya həvəsiyidim. Atam deyirdi ki, sən həkim olacaqsan, anam isə məni musiqiçi kimi görmək istayırdı, zorla musiqi məktəbinə qoydu ki, piano sinfini bitirim, sonra da konservatoriya girim. 0, xəyalında məni maşhur pianoçu kimi təsəvvür edirdi. Atam anımın istəyinə mane olmadı; albəttə, ona elə galirdi ki, musiqidənə, dəqiq elmlərə fikir vermak lazımdır.

— Kimyani, fizikanı, riyaziyyatı öyrən... Nə varsə, o fənlərdə var... Dünya bu fənlərin üstündə qurulub, — deyə tez-tez qulaqlarımı doldururdı.

Sinif otağı doğrudan da çox darisqal idi, təxminən beş-altı kvadratmetr olardı. Hündür tavarı, bir pəncərəsi, ikiçələ qapısı vardı. Qapını açan kimi "Belarus" pianosunu, qarşısındaki daim cirildən, iki kəhnə stulu görürdün. Sağ tərəfdə, pəncərə qabağında üstündə qırmızı ucuz çit parça səriliş balaca miz də qopyulmuşdu. Pianonun arxa tərəfindəki divarın sağ küncündə Şopenin, soldan isə Uzeyir Hacıbəylinin iri portretləri asılmışdı. Otağın divarlarının rangı sol-

muşdu, suvaqlar oyulub töküldürdü. Qariba də olsa, man hər dəfa bura girəndə sehri bir aləmə düşürdüm; otaqdakı güllərin atrılaşa Sevil müəllimədən gələn qoxu bir-birina qarışib mastədici aləm yaratıldıqdan adam burda xumarlanmaq istəyirdi. Mən hələ də o qarışqı qoxunu unuda bilmirəm...

Sevil müəllimə gül gətirən oğlunu görməmişdim; məktəbdə uşaqlar danışındılar ki, qarayanız, anıq, hündürboy cavan bir oğlandı, onlar görüşürülər. Hətta öpüşdüklerini də görmüşdülər. Danışındılar ki, oğlanı hər dəfa ona gül gətirir, Sevil müəllimə də bunun avazında oğlanı öpür. Həm də nişanlınlı... Düzü, bu söhbətlərdən sonra tənimadığım və görmədiyim o oğlana qarşı nifrətim, Sevil müəllimə isə anlaşılmaz, kövrək və manim üçün indiya kimi sərr qalan duyularım artdı. Əslində, həmin gün güldən boş görəndə içimdə xəffib sevinc hissi də oyandı. Düşündüm: nə yaxşı oğlan gül gətirməyib! Lakin tezliklə bu hissələr də alt-üst oldu, san demə, sevgilisində gül gətirən oğlunu əsgər aparıblar, Əfqanistana, güldən buna görə boş qalıbmış! Sevil müəllimə də nişanlısının mahz Əfqanistana

düşməsinə görə ağlayırmış. Axi sovet qoşunları əfqan torpağına girmişdi, orda ölüm-dürüm savaşı gedirdi! Hər gün də pis xəbərlər eşidirik...

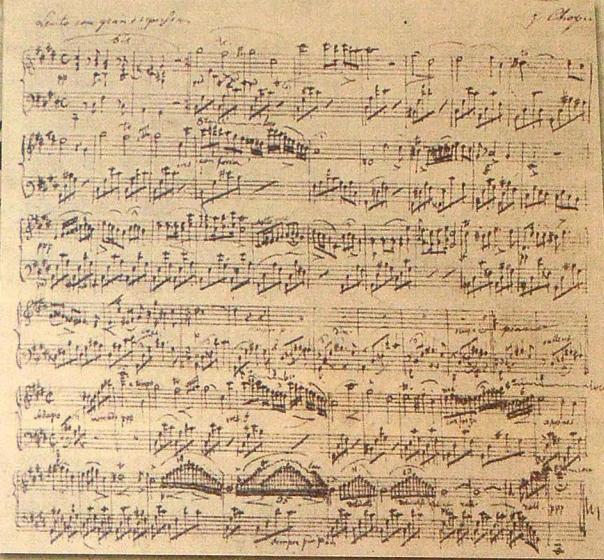
Bu dəfə qısqanlıq hissələrim qəlbimdəki mərhəməti, xeyirxah duyğularına üstün gələ bilmədi, musiqi müəllimimin göz yaşlarına qalbən acıdım, onun beləcə azab çəkməsini istəmədim.

— Hələ bilmirəm... Ədəbiyyatə həvəsim var... — dedim.

— Ha, deməli, şeir yazırsan?

— Ətan həftə qəzetdə dəqəcək ediblər...

— Belə de... Galan dəfa gətir baxım... — o maraqlanmağa başladı və bir qədər də təcəccübünü bildirərək əlavə elədi: — Bu yaşda şeir yazmaq! Afərin sənə!

qədər də sevinmirdi. Hər dəfə dərsin axırında mənə deyirdi:

— Bir qədər diri ol. Daha canlı... daha canlı ifa elə... Buraxılış imtahani həm də konsertdi... Bakıdan da müsiqicilər gələcək... Sənin qiymatın na calmağından yox, necə calmağından asılıdır. Ümidişlərimi püca çıxartma, bildin?

Əlbəttə, hiss edirdim ki, o, əvvəlki Sevil müəllimə deyil. Baxışları bir qədər sərt, bir qədər də quru olmuşdu, yol çəkan gözlərini tez-tez yarıya qədər suyu olan büləllər şüsləri çıxıksız güldənə dikirdi.

Buraxılış imtahani günü müsiqî məktəbimizin konsert zalı adamlı doluydu. Mən də o biri uşaqlar kimi hayacanlıydım. Görən, necə calacağam? Hərə öz növbəsini gözləyirdi. Elan verılan kimi uşaqlar bir-bir səhnəyə çıxırdılar; kimi royalda, kimi tarda, kimi də kamançada ilboyu söyle hazırladılar, bir asarı çalırdı. Zaldan gah gurultulu alıqlılar oppur, gah da beş-on nəfərin astadan el çalmalarını eşidirdim. Adətan, imtahan verən uşaqların müəllimləri qabaq cərgədə oturacaqlar. Mən də düşündürdüm ki, sahnəyə çıxanda Sevil müəlliməni mütləq görəcəyəm (o hər ilin yekun konsertlərində anımın yanında oturardı), sonatanı dəha ürkələ calacağam. Şopenin özü də qəbirdən çıxıb gəlsə ha, elə çala bilməz!

Biz həla sahna arxasında ikan tar calanları royalda müşayiət edən cavan müəllimlərdən biri kimsə dedi ki, Sevilin nişanlısı Əfqanistanda halak olub, tacili Sumqayıt getdi. And olsun bütün müqaddəslərin ruhuna, elə bil başından qaynar su tökdürələr. Sarılıb yerimdəcə qurudum. Aqlamaq istədim, bacarmadım. Əllərim aşmaya başladı. Axi bu sonatanı onun üçün calacaqdır! Məhz onun üçün! Necə calacağam? İnan Allaha, bildiklərim də yadimdən çıxdı və elə bə vaxt mənim adımı elan etdilər. Qorxa-qorxa sahnəyə çıxdım və royal arxasında oturmamış zala göz gəzdirdim, qabaq cərgədə oturan anamı gördüm, sevgi dolu gözlerini mənə zilləmişdi. Böyründəki oturacaq işə boş idi: deməli, Sevil müəllimə yoxdu!

Dünya-aləm başına fırıldandı və heç bilmirəm ha vaxt royalın arxasında oturdum. Birca bu yadimdə qalıb ki, o anlarda mənə qeyri-adı hirs galmışdı, qəhrədan boğulurdum, acığımı dillerin üstüne tökməklə çıxartmaq istəydim. Sonatanı qalıb qurtaran kimi dik ayaga durdum, gördüm bütün zal da ayaga qalıb; el çalırlar, nəsə deyirlər, qışqırırlar; hamı anamı tabrik edirdi. Onun fərəhli simşəsini görəndə işə gözlərim ləpləndi. Evda anam danışdı ki, sən sahnəyə çıxanda elə bildim Şopenin özüdür, konsert salonlarına girir, şəstlə, hikkəylə, bir qədər də hırslı royalın arxasında otur, barmaqlarını zərbələ klavişlərdə gəzdirdir, başını, ciyinlərini, əllərini, bütün əzələlərini müsiqinin tempina və ruhuna uyğun oynadır, nəhayət, elə akkordlar vurur ki, bütün Paris titrəyir. Mən işə heç nə demədim, pərişan-pərişan başımı aşağı salıb susdum...

— Mənim artıq on beş yaşım var! — yaşımin üstüne bir yaşı da alava eləib ürkələndim. Sevil müəllimə güldü (ah, o gülfüş). Əlindeki qələmi pianonun dilliəri üstüne qoydu, nazik barmaqlarıyla səliq ilə ütülənmiş qırmızı pioner qalstukumun ucundan yapışib dardı...

— On beş yaşın var? Həla pionersən? Bəs komsomola niyə keçməmisən?

Pörtdüm. Düzü, yalan danişdığımı peşman oldum. Gərək düzünü deyeydim... Otağa yənə həzin sükit çökdü. Deyəsan, Sevil müəllimə buna fikir vermedi, arxasını mənə çevirdi, eynəni çıxarıb mizin üstüne qoydu, əl çantasından yumurtaya oxşayan balaca güzgüsünü götürdü, özüna baxdı. Görünür, üz-gözünü qaydaya salırdı, pambılqala yanaqlarını sildiyini gördüm. Bir qədər rahatlandım. O mənə tərəf dənə stulunu lap xaxına sürüşdürüdə.

— Gəlan dəfa bu qalstuku taxmal! — dedi. — Biş yerin tərəyib, yeka kışışan, sənə artıq bu qalstuk yarışırımlı!

Bu sözləri elə iltifatla söylədi ki, içim asdı, başımı aşağı saltayıb dəha heç nə deyə bilmədim. Sonra yeniden stulunu miza səri sürütəlib gündələyi mənə yazmağa başladı. Mən böyründən gözəci ona baxırdım; dizdən yuxarı arxası kəsik yubkasının üstüne salınmış ağ krujevalı ipək koftası atlı əndamına kip oturmuşdu, arxadan açıq-ashar görünən qara lifçiyi dərtildi. Sanki qırılıb açılacaq, koftası da yırtılacaqdı. Ürəyim dənədə. Görəsan, o nə üçün belə geyinib? Özünü kima göstərmək istəyir, ha?

Eva gələndən sonra bütün gecəni bu barədə düşündüm və həmin gündən də yuxum qadı...

Dörd ay ötdü. Mənə elə bil Əlahidən güc verildi və Şopenin sonatasını azber calmağa başladım. Nota baxmadan çalırdım. İstəyirdim ki, Sevil müəllimə hər yerda mənə tərifləşsin və yalnız mənim sonatam barədə düşünsün. Amma nədənsə Sevil müəllimə buna bir o-

O gündən bir daha Sevil müəlliməni görmədim. Orta məktəbi bitir Bakiya gəldim. Təbii ki, konservatoriyanın heç həndəvərinə belə dolanmadım. Universitetdə oxudum, adabiyət yolu tutdum. Yalan olmasın, altmış ildər yol gedirəm, şairliyim hələ də başından çıxmayıb. Hərdən yazı yazmaq həvəsim geləndə Bakı küçələrini dolasıram.

Çoxdan idi ki, sevgi hekəsi yazmaq istəyirdim, yaza bilmirdim. Axi həmişə sevgi şeirləri yazıdım, hekayəçilik sevdasında olmamışam. Necə oldusa, birdən-bira könüldən sevgi hekəsi yazmaq keçdi və mən sujet barədə düşüna-düşüna bilmədim ha vaxt gelib çatdım konservatoriyanın qabağında. Üzəyir bayın heykəlinə baxdım, o dərisələr sinif otagini xatırladım, divardan asılmış portretləri, boş güldəni və Sevil müəlliməni gözlərəm öününa gatirdim. Abidənin böyründəki oturacaqların birində əyləşdim, konservatoriyanın çıxan cavın qız və oğlanlara tamaşa etməyə başladım. Necə bəxtəvar görünürdülər! Düşünürdüm ki, nə olayı, Sevil müəlliməni bir də görəydim, ona deyərdim ki, bax mən o vaxt sizin tapşırığınızı yerinə yetirdim, Şopenin sonatasını dırı çaldım... indi isə o barədə hekaya yazmaq istərirəm — heç özüm də bilmirəm niyə belə düşünürdüm.

Bu nə sirdir, bilmirəm, bəlkə, Allah da xəbərsizdir: bir də onda gördüm ki, qapıdan bir qədən çıxdı, qara şalvar, aq kofta geyinmişdi, cıynından tünd-qahveyi çanta asmışdı. O idi, Sevil müəllimə! Əvvəlcə gözlərimə inanmadım, qeyri-ixtiyari yerdən sıçradım. İşə bir bax, bayaqdan onun barəsində düşünürdüm. Gör neçə illər keçib! Zalim qızı heç dayışmayıb! Qırx beş il əvvəl necə görmüsədümse, eləcə qalıb! Bəlkə, o deyil? Yox, odur, odur, eynəyi də elə həminki eynikdir! Heç dayışmayıb! İnsan əbədi cavan qala bilərmi? Yenə tərəddüdlər, yenə şübhələr içinde çəşib-qaldım. Yaxınlaşmaq

istədim, dayandım. Uzaqlaşmaq istədim, yənə dayandım. Aman Allah, o mənə tərəf galır! Ha, özürdür — yeri, duruşu, oyan-buyuna nazlı-nazlı baxması! Vallah, bu, möcüzədir! Billah, bu, sehrdir!

Yenə ürək eləmədəm yaxınlaşmağa. Yanımdan ötüb-keçdi, gözəci da olsa, mənə tərəf baxmadı. Düşədüm dalınca. Yenə fikir vermadı. Yolu adayıb qarşı səkiya keçdi. O qabaqda, mən da arxasında. Ürək-göbəyimi yemişdim, qırxurdum çağırmağa... Bizim aramızda cami üç-dörd metr masafə vardi. Birdən çantasını açdı, al telefonunu götürüb qulağına apardı, görünür, kimsə yaxın adımdı, zəng vurmuşdu, gülə-gülə danişməğə başlıdı. Doymuş qadın gülüşüydü bə! Ah, mən necə amansız söz işlətdim! Qadın heç vaxt, heç nənə doymur! Qadın heç vaxt qocalırm! Qadın hər yaşda gözəldir! Sasını da eşitməd, hamı səs id, İlahi! Yox, yüz faiz Sevil müəllimedir. Axi mənim hesablamağımıza görə, indi Sevil müəllimə məndən təxminən on yaş böyük olmalıdır! Bəs hanı dizdən yuxarı, dalı kəsik yubkası? Qara şalvar geyinib! Görəsan, o gözəl, aq baldırını kimdən gizlədir? Ah! Yenə o aq krujevalı ipək kofta! Bəs o qara lifçik niyə görünür? Görəsan, nə üçün belə geyinib? İndi özünü kima göstərmək istəyir, ha? Yox, bu o deyil! İstədim geri dönmə, özümü qoşaq ağaclarının arasında verəm, ürəyim dözmədi, elə bil kimsə mənə piçildi ki, onu çağır.

— Sevil müəllimə!!! — qeyri-ixtiyari qışqırdım.

Qadın qıflatın mənə səri döndü. Onun uzun, ağ barmaqları arasında tutduğu telefon əsdi, eynənin altında görünən iri, həyali gözələrini təaccübə (həm də bir qədər soyquq-soyuq) mənə diki.

— Sevil müəllimə! Tanımadız?.. Mən...Şopenin sonatası.. Şoo... Nitqim tutuldu.

Eynək iriydi, altındakı gözəl gözlər də dipdiriydi. Qadının bəbəkləri dəha də böyüdü, azca sezilan qırışan bir qədər də büküldü; yanaqlar, dodaqlar, burun, çənə, sarısan saçlar həminkiydi. Bəli, bu odur! Özüür ki var! Lap ərkələndim. O, qırx beş il əvvəl mənim yuxuramı qıçarıran uzun, nazik barmaqları arasındaki telefonunu qulağından azca araladı, məni ehtiyatla suzdı, sonra telefonu yənə qulağına dayadı, gülə-gülə (birca bu gülüşü xatırlaya bilmədim! Sən demə, qadının yalnız gülüşü deyişmiş) dedi:

— Azz... heç kimdir! Yoldan ötən yaşlı kişiidi... Çağırıdı, dənə-nüb baxdım, dedim, görəsan, hardan tanırı manı?.. Nəsa Şopen-filan dedi elə bil.. Ha... ha... ha... (daha bir amansız gülüş qopdu!) Görünür, elə bilib Jorj Sandam...

Daha heç nə eşitmədim. Çünkü artıq orda yox idim.♦

